

пізнання природних явищ і процесів у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості. Головне завдання сучасного природознавства, що розвивається на базі космічних методів досліджень, полягає в тому, щоб відродити природознавство на новому етапі розвитку людської думки. Настав час створювати космічне природознавство або космічне землезнавство.

Чим більш специфічним для галузі стає завдання користувача, при вирішенні якого застосовуються космічні знімки, тим більш індивідуальною стає методика їх використання. Це ілюструється прикладом зіставлення завдань, що вирішуються користувачами в галузі лісового господарства і містобудування. Тому, побудова програми навчання фахівців має проводитися з урахуванням міжгалузевих і галузевих економічних інтересів.

Література

1. Казначеев В. П. Учение В. И. Вернадского о биосфере и ноосфере / В. П. Казначеев. – Либроком, 2014. – 250 с.
2. Казначеев В. П. Космічна антропология – нове поле для розвитку науки в XXI столітті // Філософія здоров'я. – 2009. – № 2. – С. 23-32.
3. Пармонов А. Г. Основы топографии и аэроъемки / А. Г. Пармонов. – М. : Недра, 1991. – 236 с.
4. Беругашвили П. А. Экология ландшафта и картографирование состояний природной среды / П. А. Беругашвили. — Тбилиси: Из-во Тбилисск. ун-та, 1989. – 200 с.
5. Кочуров Б. И. Картографирование экологических проблем и ситуаций / Б. И. Кочуров // Геодезия и картография. – №5. – 1994. – С. 43-47.
6. Картографические исследования природопользования. Теория и практика / [Л. Г. Руденко, Г. О. Пархоменко, А. П. Молочко и др.]. – К. : Наукова думка, 1991. – 212 с.
7. Голубев Г. І. Геоінформаційне та картографічне забезпечення екологічних програм // Екологія. – 2007. – № 5.
8. Коломієць В. Ф. Міжнародні інформаційні системи. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. – 458 с.
9. І. І. Залеський, М. О. Клименко Екологія людини : підручник ; друге видання, перероблене і доповнене. – Рівне, 2013 р.
10. Організованість моноліту земного життя і космопланетарного виміру людини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecotime.info/?p=2617>

УДК 159.922:33

К.О. Кушніренко
*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології,
Київський національний
торговельно-економічний університет*

Концептуальна модель психологічних особливостей професіографії діяльності спеціалістів банківської сфери

У статті представлено актуальні проблеми банківської сфери у цілому, а також авторську концептуальну модель психологічних особливостей діяльності спеціалістів банківської сфери, які безпосередньо взаємодіють з клієнтами.

Розроблена модель включає основні чинники впливу на діяльність, теоретико-ме-

тодологічне підґрунтя дослідження, головні методи та типи професіографії, схему системної професіографії та вимоги до професійно важливих якостей спеціалістів банківської сфери за компонентами.

Ключові слова: професіографія, модель, психологічні особливості, банківська сфера.

Е.О. Кушніренко

*кандидат психологічних наук,
старший преподаватель кафедры психологии,
Киевский национальный
торгово-экономический университет*

Концептуальная модель психологических особенностей профессиографии деятельности специалистов банковской сферы

В статье представлены актуальные проблемы банковской сферы в целом, а также авторская концептуальная модель психологических особенностей профессиографии деятельности специалистов банковской сферы, которые непосредственно взаимодействуют с клиентами.

Разработанная модель включает основные факторы влияния на деятельность, теоретико-методологическое основание исследования, главные методы и типы профессиографии, схему системной профессиографии и требования к профессионально важным качествам специалистов банковской сферы по компонентам.

Ключевые слова: профессиография, модель, психологические особенности, банковская сфера.

K.O. Kushnirenko

*PhD in Psychological Science,
Senior Lecturer at the Department of Psychology
of the Kyiv National University of Trade and Economics*

Conceptual model of psychological peculiarities of the job specification of the of activity of banking professionals

The article presents the actual problems of the banking sector as a whole, as well as the author's conceptual model of the psychological peculiarities of activity of banking industry professionals who interact directly with clients.

The developed model includes the main factors of influence on the activity, the theoretical and methodological basis of the research, the main methods and types of job specification, the scheme of system of job specification and the requirements for the professionally important qualities of banking professionals by the components.

Keywords: job specification, model, psychological peculiarities, banking sphere.

Постановка проблеми

У другій половині 1920-х років психотехніки інтенсивно розробляли принципи і методи аналізу професійної діяльності. Узагальнення цих досліджень призвело до оформлення спеціального підходу в психотехніці – професіографії. Зміст даного підходу відображено безпосередньо у назві «опис професій».

У цілому поняття «професіографія» передбачає процес вивчення, психологічну характеристику і проектування професії. Такі вчені як В. Бодров, С. Миронець, М. Корольчук, визначають професіографію, як технологію вивчення умов і особливостей професійної діяльності, та вимог, що висуваються професією до особистісних якостей, психологічних здібностей, психофізіологічних можливостей працівника. Під час процесу професіографії завжди вивчаються ознаки об'єктів, які є центральними складовими будь-якого трудового процесу: суб'єкта роботи, предмета, задач, знарядь та умов праці [2, 6, 7].

Відомо, що нині на високому рівні розроблено професіографії в системі «людина-техніка» льотчиків (Б. Фролов, 1987), моряків (М. Корольчук, 1997), рятувальників (С. Миронець, 2007), операторів (В. Осьодло, 2002). Водночас, теоретичний аналіз проблеми професіографії в системі «людина-людина» у цілому і, зокрема, працівників банківської сфери потребує вивчення як у теоретичному, так, і в прикладному напрямках. Відомо, що умови і психологічні особливості професіографії діяльності спеціалістів банківської сфери (далі – БС) зумовлюють їх ефективне функціонування завдяки «людському фактору» [5, 7, 9].

Щодо практичної сторони статті, то відомо, що конкуренція між банківськими структурами знаходиться на вершині свого успіху, оскільки всі банки пропонують майже однакові послуги, гарантії та умови. Тому, основну увагу треба звернути не тільки на послуги банку та його імідж, а й на ретельний підбір персоналу, на його адаптованість до роботи, оскільки клієнт обере саме той банк, який запропонує висококваліфіковане, гармонійне і швидке клієнторієнтоване обслуговування [10].

Науковий зв'язок статті полягає у тому, що дослідження виконано в межах комплексної науково-дослідницької теми Київського національного торговельно-економічного університету (КНТЕУ) впродовж 2015–2016 рр.: «Психологічне забезпечення професійної підготовки і діяльності працівників торговельних, банківських і туристичних організацій (підприємств)» (план НДР КНТЕУ на 2015–2016 рр., п. 4, державний реєстраційний номер 0115U004307).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасні вчені, які займаються питаннями банківської сфери (О. Кириченко, Н. Сушко, Н. Циганова, Н. Чізов), вважають, що специфічною особливістю банківських установ є виключно важливе значення людських ресурсів для успішного їх функціонування [1, 9, 10, 11].

У працях В. Бодрова, М. Корольчука розглядаються основні методичні прийоми для вивчення професійної діяльності будь-якого спеціаліста [2, 6].

Детально проаналізували мотиваційний компонент діяльності Л. Карамушка, М. Корольчук, А. Мазаракі [4, 6, 8].

О. Кириченко, І. Пленко, А. Ятченко у відповідності до сучасних особливостей життя описують найважливішу складову банківської системи – персонал [1].

Невирішені раніше частини загальної проблеми

У цілому проблема професіографії розроблена у достатній мірі. Добре відомі загальні принципи, методи та види професіографії. Але стосовно БС, то розробок недостатньо, а керівники банківських установ з кожним днем потребують дедалі більш висококваліфікованих працівників.

Аналітичний огляд фахової літератури визначив необхідність дослідження умов і особливостей діяльності працівників БС, їх професійних та індивідуально-психологічних ознак з визначенням професійно важливих якостей, які мають вирішальне значення або ж несумісні з конкретним видом діяльності. У зв'язку з

цим актуалізується потреба у високопрофесійних спеціалістах і, водночас, таких, що володіють відповідними загальними і специфічними якостями, яких вимагає професія від фахівця, що працює з клієнтами банку.

Формування цілей статті

Мета статті – здійснити аналіз ступеня розробленості досліджуваної проблеми банківської сфери, розробити авторську концептуальну модель психологічних особливостей діяльності спеціалістів БС, та визначити її зміст й особливості складових частин.

Виклад основного матеріалу

Розроблена нами концептуальна модель психологічних особливостей діяльності спеціалістів БС передбачає основні чинники впливу на діяльність, теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, головні методи і типи професіографії, схему системної професіографії та вимоги до професійно важливих якостей спеціалістів банківської сфери за визначеними компонентами (рис.).

Всебічне і глибоке вивчення різних видів професійної діяльності є необхідною умовою розв'язання низки науково-практичних завдань. Саме завдяки професіографічному аналізу діяльності, ми отримуємо повну характеристику професії. Шляхом об'єктивного дослідження, професіографія покликана розкрити всю складність професії; виявити її змістові та структурні особливості; визначити різноманітність взаємовідносин особистості спеціаліста з предметами, засобами і продуктами праці, з оточуючими людьми, з низкою специфічних і неспецифічних явищ, що супроводжують процес праці; розкрити властиве їй напруження різних психічних функцій, і на основі цього окреслити весь спектр вимог до людини, як суб'єкта відповідної професійної діяльності [2, 5, 6].

На думку провідних вчених [2, 3, 5, 6, 7], розроблення професіограми, як процес відображення системної організації, проводиться відповідно до таких принципів, серед яких:

- 1) специфічність (конкретність) опису певної діяльності;
- 2) поетапність вивчення діяльності – процесуальна послідовність збору та аналізу матеріалу (етапи: «інформаційний», «аналітичний», «синтетичний», «експериментальний», «результуючий»);
- 3) цілеспрямованість опису – відповідність конкретним цілям вивчення (діагностичним, інформаційним, методичним та ін.) і конкретній практичній задачі (профорієнтація, профвідбір, профпідготовка та ін.);
- 4) селективність (вибірковість) об'єкта вивчення – концентрація на специфіці суб'єктно-об'єктивних взаємозв'язків, найбільш складних завданнях трудового процесу;
- 5) багаторівневність (комплексність) вивчення суб'єктно-об'єктивних взаємозв'язків на всіх рівнях функціонування системи діяльності;
- 6) динамічність вивчення – з урахуванням розвитку суб'єкта та зміни діяльності;
- 7) системність – вивчення взаємозв'язків і взаємовпливів окремих компонентів діяльності на всіх її ієрархічних рівнях (діяльності, дії та операції, нормальні й екстремальні умови та ін.);
- 8) ідентичність методичних прийомів і програм вивчення, а також опису – для конкретного порівняння професії;
- 9) використання якісно-кількісних методів вивчення – взаємне доповнення змістової і статистичної інформації.

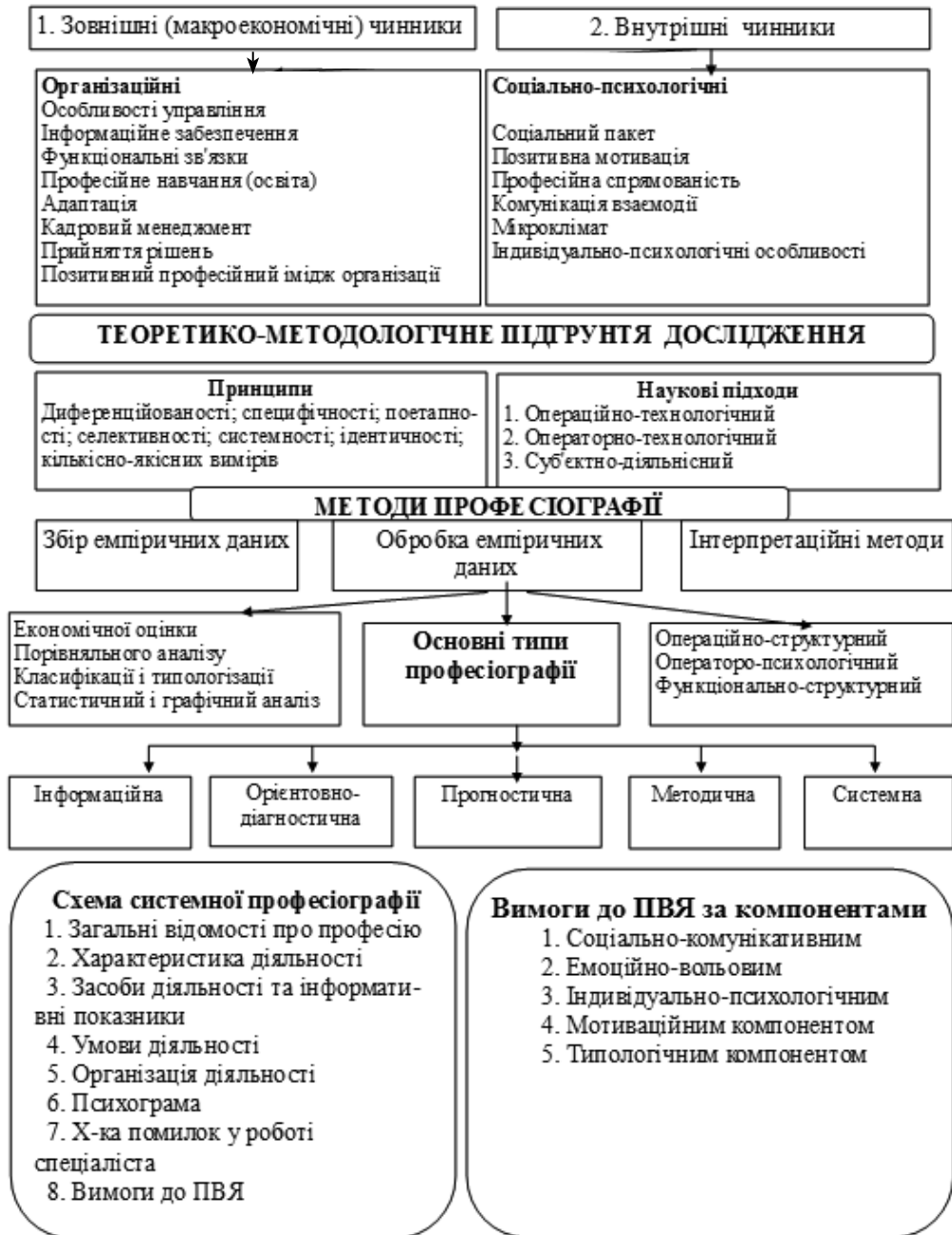

Рис. Концептуальна модель психологічних особливостей професіографії діяльності спеціалістів банківської сфери

Джерело: розробка автора

У розвитку професіографії більшість вчених виокремлюють три основні напрями: перший – операційно-технологічний, другий – операторно-технологічний і третій – суб'єктно-діяльнісний [2, 3, 6, 7].

Операційно-технологічний підхід включає сукупність всіх знань, навичок та умінь, які описуються за технічними і психофізіологічними параметрами професії. А конкретна професія розглядається як сума професійних актів, які ви-

магають розвитку певних здібностей, на підставі чого працівники опановують професійні знання, навички та уміння.

Операторно-технологічний напрям у професіографії забезпечує аналіз професійної діяльності як цілісної, високоорганізованої динамічної системи, яка включає вивчення двох компонентів: суб'єкта праці (людину) й об'єкта праці (робоче місце). Зазначені компоненти розглядаються у взаємозв'язках з технічними, техніко-економічними, соціально-психологічними, юридичними умовами функціонування на трьох рівнях системного аналізу – нормативно-параметричному, морфологічному і функціональному та базуються на діяльнісному підході в психології.

Суб'єктно-діяльнісний підхід дає можливість розкрити психологічну сутність праці особистості з урахуванням позитивних моментів перших двох підходів.

За результатами дослідження професіографії Є. Іванова [3, с. 123-125] запропоновано розглядати 4 типи професіографії:

1) Інформаційне професіографування. Призначено для профконсультаційної роботи з людьми, які постають перед необхідністю обрати професію.

2) Діагностичне професіографування. Проводиться в умовах виявлення причин низької працездатності, невідповідної якості продукції, аварійності, травматизму.

3) Прогностичне професіографування. Використовується з метою надання обґрунтованих рекомендацій з удосконалення професійної діяльності або проектування професійного зростання й кар'єри працівників.

4) Методичне професіографування. Дає змогу психологу підібрати та обґрунтувати адекватні методи дослідження професійно важливих якостей і психічних станів суб'єкта праці для вивчення динаміки їх змін і характеру функціонування.

У зв'язку з тим, що будь-яка професійна діяльність є складною системою, що характеризується взаємозв'язками її елементів, ієрархією цих елементів, наявністю системних якостей і системоутворюючого фактору – технологія психологічного вивчення суб'єкта праці має проводитися на основі низки принципів системної професіографії. Системна методологія забезпечує визначену орієнтацію у дослідженні системного об'єкта, адже розкриває різноманітні характеристики об'єкта в їхніх взаємозв'язках і визначає умови їхнього вивчення. Схема системної професіографії містить наступні елементи: загальні відомості про професію; характеристику діяльності; засоби діяльності та інформативні показники; умови діяльності; організацію діяльності; психограму; характеристику помилок у роботі спеціаліста; вимоги до професійно важливих якостей [6].

Саме в основу нашого дослідження покладена системна професіографія з урахуванням вимог до професійно важливих якостей спеціалістів БС за 5-ма компонентами, серед яких: соціально-комунікативний, емоційно-вольовий, індивідуально-психологічний, мотиваційний та типологічний.

Соціально-комунікативна сфера характеризується комунікабельністю, відкритістю, готовністю до співпраці, увагою до інших людей, розумінням психологічних особливостей працівників, повагою до думки інших, як і до своєї, в конфліктних ситуаціях – пошуком компромісних рішень.

Емоційно-вольова сфера спеціалістів БС, які безпосередньо взаємодіють з фізичними особами, характеризується інтернальним локусом контролю та дуже низьким рівнем соціальної фрустрації.

Основними ознаками особистісної сфери спеціалістів БС, які безпосеред-

ньо взаємодіють з фізичними особами, виявились такі: самостійність, незалежність, середній рівень емоційності, розсудливість, відповідальність, гнучкість у судженнях, підозрлість, практичність, дипломатичність, комфортність, високий рівень самоконтролю, оптимальна стресостійкість, соціальна гнучкість, адекватна самооцінка і реалістичний рівень домагань. В ціннісних орієнтаціях переважають термінальні цінності, які мають конкретний характер і є складовими повсякденного життя (щасливе сімейне життя, здоров'я, любов, матеріально забезпечене життя) та інструментальні цінності, які наділені етичним характером (вихованість, чесність, відповідальність, освіченість).

Визначено, що основними ознаками мотиваційної сфери виявились професійна мотивація з мотивами самоствердження в праці та спрямованість особистості на діяльність. Типологічний компонент визначає переважаючий екстравертований тип у працівників БС.

Висновки

Досліджувана нами проблема дала змогу розробити авторську концептуальну модель психологічних особливостей діяльності спеціалістів БС, яка містить: основні чинники впливу на діяльність, теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, головні методи і типи професіографії, схему системної професіографії та вимоги до професійно важливих якостей спеціалістів банківської сфери за визначеними компонентами.

Визначено, що головними професійно важливими якостями в діяльності спеціалістів БС, які безпосередньо взаємодіють з фізичними особами, є: здатність ухвалювати правильне рішення за недостатності необхідної інформації; вміння робити висновки з суперечливої інформації; майстерність проведення ділових переговорів; вміння дати об'єктивну оцінку діям інших людей; здатність до тривалої розумової праці без погіршення якості та зниження темпу; наполегливість, врівноваженість і самоконтроль у конфліктних ситуаціях; здатність прогнозувати хід подій з урахуванням їхньої ймовірності; вміння знаходити нові нестандартні рішення; здатність розподіляти та концентрувати увагу; вміння обирати при спостереженні матеріал, необхідний для розв'язання проблеми; здатність тривалий час зберігати в пам'яті великий обсяг необхідної інформації; навичка швидко діяти в умовах дефіциту часу.

Практична значимість статті реалізується за рахунок використання при відборі, атестації та підвищенні кваліфікації персоналу, профорієнтаційній роботі у середніх та вищих навчальних закладах, центрах довузівської підготовки розробленої нами концептуальної моделі психологічних особливостей діяльності спеціалістів БС.

Перспективи подальшого дослідження даної теми вбачаємо у розробці практичних рекомендацій щодо дослідження психологічних особливостей професіографії діяльності спеціалістів БС.

Література

1. Банківський менеджмент. / О. А. Кириченко [та ін.] – К. : Знання-Прес, 2012. – 440 с.
2. В. А. Бодров. Психология профессиональной пригодности : [учеб. пособ. для вузов]. – [2-е изд.] / В. А. Бодров. – М. : ПЕРСЭ, 2006. – 511 с.
3. Е. М. Иванова. Психология профессиональной деятельности : учеб. пособие. / Е. М. Иванова – М. : ПЕР СЭ, 2006. – 382 с.
4. Л. М. Карамушка. Мотивация підприємницької діяльності. / Л. М. Карамушка, Н. Ю. Худякова. – Київ-Львів : «Сполом», 2011. – 206 с.
5. М. С. Корольчук. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах : навч. посіб. / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк – К. : «Ніка-Центр», 2010. – 580 с.

6. М. С. Корольчук. Теорія і практика професійного психологічного відбору : навч. посіб. / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К. : «Ніка–Центр», 2012. – 536 с.

7. С. М. Миронець. До проблеми професіографічного аналізу діяльності медиків-рятувальників / С. М. Миронець. – [Вісник]. // Проблеми екстремальної та кризової психології : збірник наукових праць. – Вип. 12. Частина II. – Харків : НУЦЗУ, 2012. – С. 3-11.

8. Підприємництво: психологічні, організаційні та економічні аспекти : нав. посібн. / [С. Д. Максименко, А. А. Мазаракі, Л. П. Кулаковська, Т. Ю. Кулаковський]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 720 с.

9. Н. М. Сушко. Менеджмент персоналу в банках. / Н. М. Сушко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 146 с.

10. Н. Циганова. Система мотивації банківського персоналу: проблеми оцінювання та вдосконалення. / Н. Циганова // Банківська справа. – 2007. – № 3. – С. 61-63.

11. Н. А. Чижов. Персонал банку: технология управления и развития. / Н. А. Чижов. – М. : ЦентрКом, 1997. – 208 с.

УДК 330.163

Д.О. Седляр
*старший викладач, кандидат економічних наук,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

Проблема управління раціональним задоволенням потреб українців

У статті виокремлено та проаналізовано головні проблеми раціонального задоволення потреб українців на сучасному етапі. Досліджено основні тенденції задоволення потреб громадян України під впливом нерівності, корупції, розвитку суспільного виробництва, монополізації економіки України, рівня обізнаності громадян України стосовно товарів та послуг.

Ключові слова: потреба, корупція, нерівність, доходи, виробництво, монополізація національної економіки, інформаційна грамотність населення.

Д.А. Седляр
*старший преподаватель, кандидат экономических наук,
Национальный педагогический университет
имени М. П. Драгоманова*

Проблема управления рациональным удовлетворением потребностей украинцев

В статье выделены и проанализированы основные проблемы рационального удовлетворения потребностей украинцев на современном этапе. Исследованы основные тенденции удовлетворения потребностей граждан Украины под влиянием неравенства, коррупции, развития общественного производства, монополизации экономики Украины, уровня осведомленности граждан Украины о товарах и услугах.

Ключевые слова: потребность, коррупция, неравенство, доходы, производство, монополизация национальной экономики, информационная образованность.